

INKOMSTEN BEELDENE KUNSTENAARS

In het kader van de opdracht 'coördinatie en verruiming van het sociaal overleg in de artistieke sector' wil het Kunstenloket met dit onderzoek nagaan op welke manier beeldende kunstenaars hun inkomsten verwerven. De gegevensverzameling werd in de loop van januari en februari van dit jaar gevoerd. De doelgroep werd samengesteld op basis van de gegevensbanken van het Kunstenloket, het MuHKA en het NICC. Van de 497 kunstenaars die werden aangeschreven stuurden 130 een ingevulde enquête terug. Dit is een respons van 26%.

De enquête is opgebouwd rond volgende thema's:

- Wat is het algemeen profiel van de respondent?
- Welke zijn de bronnen van inkomsten?
- Hoe groot zijn deze inkomsten?
- Onder welk statuut worden de inkomsten geregeld?
- Zijn er problemen met de fiscus?
- Kent men het kunstenaarsstatuut en de dienstverlening van het Kunstenloket?

De resultaten van het onderzoek brengen ons tot enkele opvallende conclusies:

- Beeldende kunstenaars verdienen weinig tot zeer weinig. Voor een meerderheid (63%) blijft het inkomen uit de artistieke activiteit onder de 3.000! Negen op tien kunstenaars kunnen onmogelijk leven van hun kunstenaarspraktijk. Slechts enkelingen slagen er in om een groot inkomen te verwerven.
- Lage inkomsten hebben hun effect op de sociale bescherming. Hoewel het statuut van de kunstenaar genoegzaam bekend is onder de bevraagde kunstenaars (77%) verwerft slechts 15% zijn inkomen onder een werknemersstatuut als kunstenaar. De inkomsten van kunstenaars die als zelfstandige in hoofdberoep werken, laten bitter weinig ruimte toe voor aanvullende verzekeringen voor sociale zekerheid.

Eerst vatten we enkele vaststellingen, verbanden en mogelijke verklaring samen.

In het tweede deel vindt u een gedetailleerde overzicht van de resultaten.

I. De kunstenaarsloopbaan

De piek van de artistieke loopbaan bevindt zich tussen de 35 en 50 jaar. De instroom van de kunstenaar in de beeldende kunstsector komt traag op gang. Dit strookt met de vaststelling uit ander onderzoek dat - ondanks de stijging van het aantal afgestudeerden uit het kunstonderwijs - de instroom op de kunstmarkt hoogdrempelig is en sterk afhangt van het al dan niet kunnen volgen van aanvullende hogeschoolopleidingen.¹ Wanneer de financiële kunstenaarsloopbaan pas na de leeftijd van 35 jaar op kruissnelheid komt is het voor de kunstenaar ook moeilijker om sociale rechten op te bouwen, zoals het recht op een werkloosheidsuitkering.²

Na de leeftijd van 50 jaar daalt de beroepsactiviteit. Voorgaande decennia kende een kleinere instroom op de kunstmarkt. Daarnaast kan men deze daling verklaren door het feit dat na de leeftijd van 55 jaar de beroepsactiviteit in België³ over het algemeen daalt.⁴

¹ Zie Campens, A., DE INSTROOM VAN JONGE BEELDENDEN KUNSTENAARS OP DE KUNSTMARKT, 2004, pp. 12-30. <http://www.ibknet.be/doc/instroomjongekunstenaars.pdf>.

² Vanaf 36 jaar wordt een gevoelig hogere drempel gehanteerd om toegang te krijgen tot het vangnet van de RVA. Minder dan 36 jaar: 312 dagen gedurende de 18 maanden voorafgaand aan de aanvraag; van 36 tot 49 jaar: 468 dagen gedurende de 27 maanden voorafgaand aan de aanvraag.

Bron: http://www.rva.be/D_opdracht_W/Werknemers/T030/InfoNL.pdf.

³ Voor cijfers over de werkzaamheidsgraad zie:

http://www.statbel.fgov.be/figures/d31_nl.asp#2.

⁴ Voor een uitgebreid onderzoek zie: Annick Bijmens, DE SOCIAAL-ECONOMISCHE SITUATIE VAN DE BEELDENDEN KUNSTENAAR 45+. <http://www.nicc.be/article.php?sid=408>.

II. Hoofdberoep kunstenaar en inkomsten

Dit onderzoek stelt de vraag naar de omvang van de inkomsten uit de artistieke en nietartistieke

activiteit van de beeldende kunstenaar. Onder inkomsten verstaan we het netto inkomen vóór belastingen. Inkomsten uit een artistieke activiteit zijn onder meer:

opdrachtwerk, verkoop van kunstwerken, subsidies, sponsoring, auteursrechten, prijzengelden.

A. Kunstenaar en arbeidsmarkt

Meer dan een derde van alle respondenten (38%) geeft aan als kunstenaar te werken in hoofdberoep. Bij de MuHKA-groep is dit zelfs meer dan de helft. De grootste groep kunstenaars (53%) die actief zijn op de kunstmarkt heeft een ander hoofdberoep. Het aantal beeldende kunstenaars dat beweert te leven van een werkloosheidsuitkering is 9,23% (het gemiddelde aantal werklozen van de beroepsbevolking in Vlaanderen lag in de periode van de bevraging - februari 2006 - op 7,84%)⁵.

B. Kunstenaar en kunstmarkt

87% van de respondenten bevestigt dat er een inkomen te verkrijgen is met de artistieke activiteit. De inkomsten worden hoofdzakelijk gegenereerd door opdrachten, subsidies en verkoop. 85 % geeft aan dat hij/zij verkoopt en de helft van de geënquêteerden noemt dit de belangrijkste bron van inkomsten. Opdrachten zijn voor 21% van de respondenten de belangrijkste bron van inkomsten, subsidies zijn dat voor 14%. We kunnen hieruit concluderen dat er wel degelijk een vraag is naar het werk van beeldende kunstenaars.

C. Kunstenaar en welvaart

Wanneer we echter kijken hoe hoog de inkomsten uit de artistieke activiteit zijn moeten we vaststellen dat deze doorgaans ontoereikend zijn om van te kunnen leven. Slechts 8,46% verdient meer dan 10.000 ! gemiddeld op

⁵ Bron: VDAB; <http://arvastat.vdab.be/nwwz/index2.htm>.

jaarbasis. Ter vergelijking: om te kunnen werken als zelfstandige in hoofdberoep wordt uitgegaan van minimaal een netto inkomen van 9.664,59 !⁶.

Ook de totale inkomsten uit artistieke en niet-artistieke activiteiten blijven over het algemeen erg laag bij beeldende kunstenaars. Meer dan de helft (53%) van deze kunstenaars heeft een totaal netto inkomen van minder dan 13.000 ! op jaarbasis. Blijkbaar doen kunstenaars het niet voor het geld. Drijfveren buiten het verwerven van een inkomen en het opbouwen van sociale zekerheid spelen blijkbaar een zeer sterke rol om vast te houden aan het kunstenaarschap.

III. Subsidies en inkomen

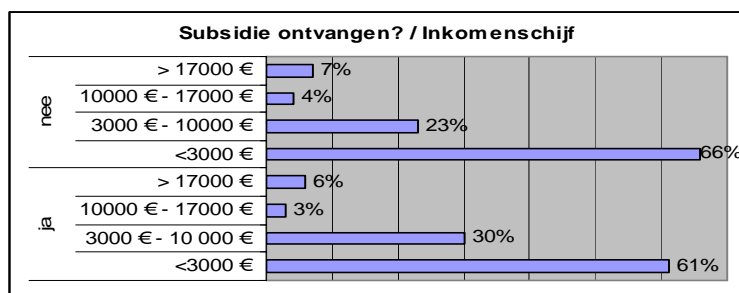
De afgelopen vijf jaar kende de Vlaamse Gemeenschap minstens één subsidie toe aan 28% van de respondenten. Andere overheden bedeedden 10% van de ondervraagden met een subsidie. Van de groep kunstenaars die wel een subsidie ontvingen van de Vlaamse Gemeenschap beschouwt 39% dit als zijn belangrijkste bron van inkomsten.

Kunstenaars die geen subsidies ontvangen zijn in hoofdzaak op verkoop aangewezen om inkomsten te genereren uit hun artistieke activiteit. Wie wel subsidies ontvangt heeft doorgaans ook meerdere bronnen van inkomsten.

Grafiek: De belangrijkste bron van inkomsten van kunstenaars die wel (taart rechts) of geen subsidies (taart links) van de Vlaamse Gemeenschap ontvingen.

⁶ Met een verplichte kwartaalbijdrage van minimaal 474,77 ! voor sociale lasten en de laagste aanslagvoet van 19,65% op het jaarinkomen gaat men uit van een minimaal jaarinkomen van 9.664,59!

Subsidies hebben een kleine invloed op de omvang van de netto inkomsten uit de artistieke activiteit. Het netto inkomen is voor 66% van de kunstenaars die geen subsidies krijgen lager dan 3.000! Dit geldt voor 61% van de kunstenaars met subsidies. In de inkomensschijf 3.000 - 10.000 ! zitten verhoudingsgewijs 7% meer kunstenaars met een subsidie dan kunstenaars zonder subsidie. Boven de schijf van 10.000 ! is er geen noemenswaardig verschil merkbaar.

Subsidies helpen, maar zijn niet in die mate bepalend voor de artistieke inkomsten dat men er van kan leven. Een zogenaamd Mattheüseffect geldt slechts voor enkelen, die zowel een hoog inkomen hebben uit de artistieke activiteit en daarnaast nog subsidies ontvangen. Van de kunstenaars die een subsidie ontvingen zit er welgeteld één in de inkomensschijf 10.000 ! - 3.000 ! en twee boven de 17.000 ! inkomsten uit de artistieke activiteit.

IV. Resultaten van het onderzoek: **hoe verwerven beeldende kunstenaars hun inkomsten?**

Er werden in totaal 497 vragenlijsten verstuurd. We ontvingen 130 ingevulde formulieren. Dit is een respons van 26,16%. Het onderzoek werd bij drie groepen kunstenaars gevoerd.

- Van de 185 kunstenaars die we via het NICC gecontacteerd hebben, stuurden 63 kunstenaars een antwoord terug (=34,05%).

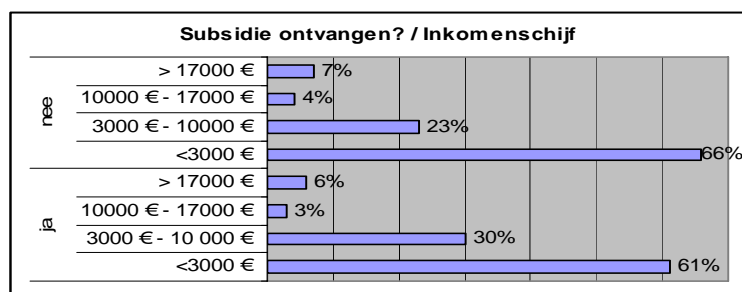
- Er werden 204 vragenlijsten gestuurd naar beeldende kunstenaars die sinds 2002 het Kunstenloket gecontacteerd hebben. Hiervan ontvingen wij 43 ingevulde exemplaren (=21,08%).
- De derde groep betreft kunstenaars uit het adressenbestand van MuHKA die de voorbije tien jaar een substantiële werkbeurs hebben ontvangen (lijst Muhka). 108 kunstenaars werden gecontacteerd waarvan 24 kunstenaars (=22,22%) een ingevulde lijst terugstuurden.

Het cijfermateriaal van dit onderzoek heeft enkel betrekking op de respondenten.

1. Algemeen profiel van de respondenten

1.1. Ik ben een... (man/vrouwverhouding)

65,82% van alle respondenten zijn mannen (zie figuur 1.). De verhoudingen bij de drie groepen zijn : 66,66% mannen in de eerste (NICC) groep; 55,81% mannen in de tweede (Kunstenloket) en 75% mannen in de derde (Muhka) groep.

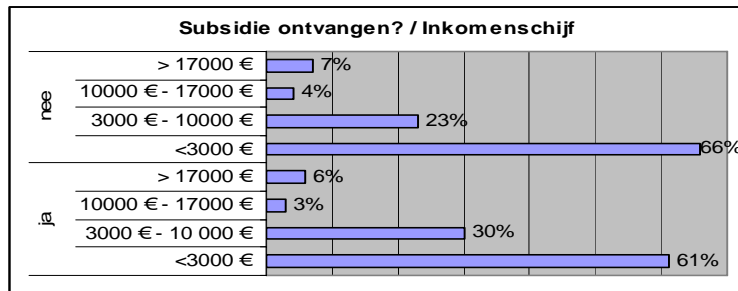

Figuur 1.

1.2. Geboortjaar

De grootste groep respondenten is tussen de 35 en 50 jaar (41,47%) (zie figuur 2.). De tweede groep kunstenaars (Kunstenloket) heeft gemiddeld een oudere leeftijd met 37,21% respondenten tussen de 50 en 65 jaar. Voor de eerste groep (NICC) is dit 22,22% en voor de derde groep (Muhka) 20,17%.

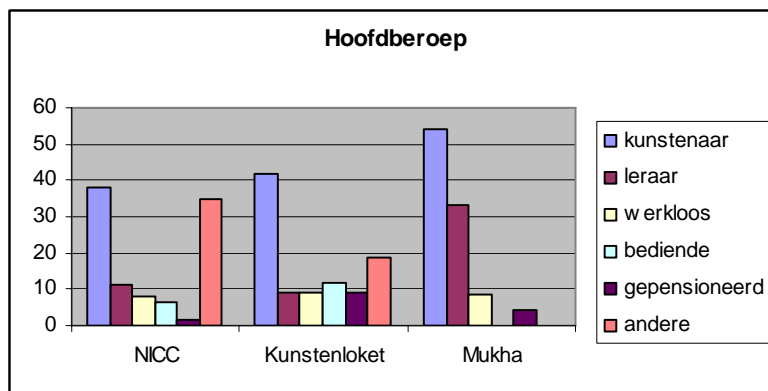
Kunstenaars tussen de 20 en 35 jaar komen verhoudingsgewijs meer voor in de eerste groep (NICC) met 31,75% tegenover 27,91% in de tweede groep (Kunstenloket) en 16,67% in de derde groep (Muhka).

Figuur 2.

1.3. Wat is uw hoofdberoep?

Het kunstenaarsschap wordt door 38% van de respondenten beschouwd als het hoofdberoep: 38,10% uit de eerste groep (NICC), 41,86% uit de tweede (Kunstenloket) en 54,17% uit de derde groep (Muhka) (zie figuur 3.). Respectievelijk 11,11%, 9,30% en 33,33% is leraar in hoofdberoep.

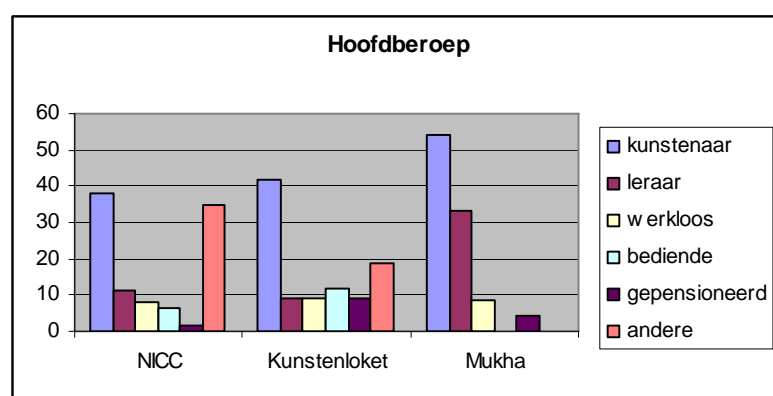

Figuur 3.

2. Bronnen van inkomsten

2.1. Heeft u de voorbije vijf jaar inkomsten gehad uit opdrachtwerk? Verkoop van kunstwerken? Auteursrechten? Subsidies? Sponsoring? Prijzengeld? Andere subsidies (provinciaal, stedelijk, buitenlands, privé)? Andere?

86,92% van het totaal aantal respondenten heeft inkomsten uit zijn/haar artistieke activiteiten. De verkoop van werken wordt het meest aangehaald als bron van inkomsten binnen alle drie de groepen (84,96%) (zie figuur 4.). Opdrachtwerk is voor 61,06% van de respondenten een bron van inkomsten.

Figuur 4.

2.2. Wat is de belangrijkste bron van inkomsten uit uw artistieke activiteiten?

De voornaamste⁷ bron van inkomsten is voor alle drie de groepen de verkoop van kunstwerken (52,21% van de respondenten met inkomsten uit artistieke activiteiten) (zie figuur 5.). Opdrachtwerk is voor 40,54% van de respondenten van de tweede groep (Kunstenloket) de belangrijkste bron van inkomsten. Voor de derde groep (Mukha) zijn subsidies in 30,43% van de gevallen de belangrijkste bron. Andere bronnen van inkomsten zoals auteursrechten, prijzengeld en sponsoring zijn voor slechts 2,65% van de respondenten de voornaamste bron.

⁷ Dit is de bron waar de kunstenaar het meest inkomsten uit heeft.

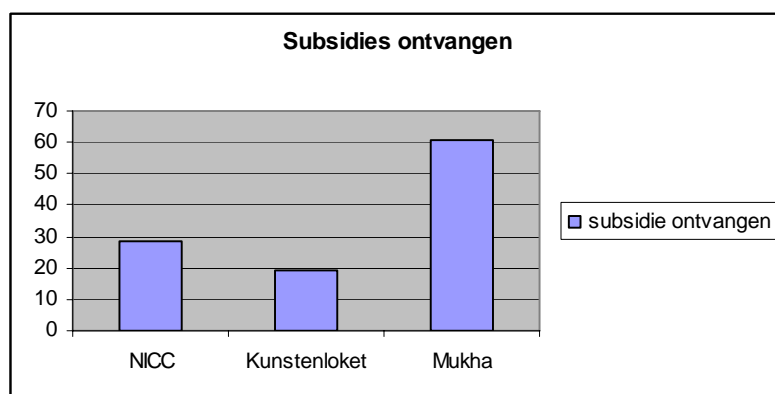

Figuur 5.

2.3. Subsidies

2.3.1. Heeft u de voorbije vijf jaar subsidies ontvangen van de Vlaamse Gemeenschap?

Slechts 28,30% (NICC) en 18,92% (Kunstenloket) kunstenaars ontvingen de voorbije vijf jaar subsidies van de Vlaamse Gemeenschap, tegenover 60,87% (Mukha) van de groep kunstenaars die in de loop van de voorbije 10 jaar een substantiële werkbeurs ontvinge (zie figuur 6).

Figuur 6.

2.3.2. Heeft u in 2005 subsidies aangevraagd in het kader van het Kunstendecreet? Of bent u van plan dit in 2006 te doen?

Ongeveer dezelfde verhouding doet zich voor bij het aantal kunstenaars dat in 2005 een subsidievraag heeft ingediend in het kader van het Kunstendecreet, of van plan is dit te doen in 2006 : 30,16% (NICC), 16,60% (Kunstenloket) en 58,33% (Muhka) (zie figuur 7).

Figuur 7.

2.3.3. Welke subsidievorm(en) is/zijn u de voorbije vijf jaar al toegekend door de Vlaamse Gemeenschap?

Van alle respondenten die de voorbije vijf jaar subsidies ontvingen, kregen 55,56% een gewone werkbeurs (zie figuur 8.). Een substantiële werkbeurs werd de afgelopen vijf jaar aan 42,86% van de respondenten van de derde groep (Muhka) toegekend. Uit de eerste groep (NICC) ontving niemand een substantiële werkbeurs, uit de tweede groep (Kunstenloket) 14,29%.⁸ Projectbeurzen werden toegekend aan 26,67% respondenten uit de eerste groep (NICC), 57,14% uit de tweede groep (Kunstenloket) en 57,14% uit de derde groep.

⁸ Het kunstendecreet legt de grens tussen een gewone werkbeurs en een substantiële werkbeurs op 8.000 !. In de pre-decretale periode (voor 2006) bestond er geen financiële drempel voor het verschil tussen een gewone en substantiële werkbeurs.

Figuur 8.

2.3.4. Welke subsidievorm heeft u aangevraagd/zal u aanvragen?

Van het aantal respondenten die in 2005 een subsidie aangevraagd hebben, of van plan zijn dit te doen in 2006, heeft 48,78% een projectbeurs aangevraagd; 41,46% een gewone werkbeurs en 21,95% een substantiële werkbeurs (zie figuur 9.). Een substantiële werkbeurs werd vooral in de derde groep (Muhka) aangevraagd : 42,86% tegenover 10,53% in de eerste groep (NICC) en 12,5% in de tweede groep (Kunstenloket).

Figuur 9.

3. Inkomsten

3.1. Hoeveel bedroegen uw netto-inkomsten uit artistieke activiteiten (opdrachten, verkoop van kunstwerken, subsidies, sponsoring) gemiddeld per jaar voor de periode 2000-2005? (na aftrek van kosten)

De gemiddelde netto-inkomsten (vóór belastingen) per jaar uit artistieke activiteiten (opdrachten, verkoop van kunstwerken, subsidies, sponsoring) bedroegen voor de periode 2000-2005, voor 62,83% van de respondenten minder dan 3 000 euro (zie figuur 10.). Van de derde groep (Muhka) had 39,13% op jaarbasis gemiddeld tussen de 3 000 en 10 000 euro netto-inkomsten. Voor de eerste (NICC) en de tweede (Kunstenloket) groep is dit respectievelijk 20,75% en 21,62%. 3,77% (NICC), 2,70% (Kunstenloket) en 4,35% (Muhka) verdienen tussen de 10 000 en 17 000 euro netto per jaar.

17,30% kunstenaars uit de derde groep (Muhka) hadden de voorbije vijf jaar gemiddeld meer dan 17 000 euro netto-inkomsten. Voor de eerste (NICC) en de tweede (Kunstenloket) groep was dit respectievelijk 3,77% en 2,70%.

Gemiddelde netto-inkomsten/jaar

Figuur 10.

3.2. Hoeveel bedroegen uw netto-inkomsten uit niet - artistieke activiteiten (ook uitkeringen) gemiddeld per jaar voor de periode 2000-2005?

70,78% van de respondenten heeft inkomsten uit niet-artistieke activiteiten. Voor 10,87% bedragen de gemiddelde netto-inkomsten per jaar (vóór

belastingen) minder dan 3 000 euro; voor 40,22% situeren de inkomsten zich tussen de 3 000 euro en de 10 000 euro; voor 23,91% tussen de 10 000 euro en de 17 000 euro en 25% heeft gemiddeld jaarinkomsten van meer dan 17 000 euro (zie figuur 11.).

Respondenten uit de derde groep (Muhka) hebben gemiddeld meer inkomsten dan respondenten uit de eerste (NICC) en tweede (Kunstenloket) groep. 41,67% uit de derde (Muhka) heeft jaarlijks tussen de 10 000 euro en 17 000 euro inkomsten en 33,33% verwerft gemiddeld meer dan 17 000 euro inkomsten. Uit de eerste (NICC) en de tweede (Kunstenloket) groep hebben respectievelijk slechts 25,53% en 15,15% van de respondenten inkomsten tussen de 10 000 euro en de 17 000 euro en 23,40% en 24,24% inkomsten van meer dan 17 000 euro per jaar.

Figuur 11.

4. Sociaal statuut

4.1. Onder welk sociaal statuut organiseert u uw inkomsten uit artistieke activiteiten?

27,43% van het totaal aantal respondenten verwerft zijn/haar inkomsten uit artistieke activiteiten onder het statuut van zelfstandige in bijberoep (zie figuur 12.). Dit is bij alle drie de groepen het meest voorkomende statuut voor de inkomsten uit artistieke activiteiten. 14,16% werkt als zelfstandige in hoofdberoep. Het zijn vooral de respondenten van de derde groep (Muhka) die het statuut van zelfstandige in hoofdberoep hebben (26,09%).

Bij de eerste groep (NICC) duidde 28,3% van de respondenten die inkomsten verwerven uit hun artistieke activiteit, aan dat zij 'geen' statuut hebben. Voor de tweede groep (Kunstenloket) is dit nog 18,92%, voor de derde groep (Muhka) slechts 4,35%. 15,04% van het totaal aantal respondenten verwerft zijn/haar inkomsten onder het statuut van werknemer. Hiervan werkt 7,96% samen met een SBK.

Van het totaal aantal respondenten waren er 76,92% op de hoogte van het sociaal statuut van de kunstenaar dat op 1 juli 2003 in werking is getreden.

Figuur 12.

4.2. *Onder welk sociaal statuut organiseert u uw inkomsten uit niet-artistieke activiteiten?*

Figuur 13.

Inkomsten uit niet-artistieke activiteiten worden voor 32,61% van het totaal aantal respondenten verworven onder het statuut van werknemer (zie figuur 13.). Uit de derde groep (Muhka) werkt 33,33% als ambtenaar. 28,26% van de respondenten die inkomsten hebben uit niet-artistieke activiteiten, ontvangt een werkloosheidsuitkering. De grootste groepen werklozen bevinden zich in de eerste (NICC) en de tweede (Kunstenloket) groep, met respectievelijk 29,79% en 30,30% respondenten die een werkloosheidsuitkering krijgen. Voor de derde groep (Muhka) is dit 16,67%.